

le, der tydeligt holdt sammen (søskende?), sad for det meste på ledningerne langs vejen, hvorfra de flere gange sås flyve ned på vejens asfalt og græstøkantens vegetation for at gribe bytte (græshopper, biller?) med fremstrakte fangere.

A. SCHAT KIELBERG

fandt jeg den ikke i foråret 1969, skønt jeg ledte efter den.

CHR. NØRGÅRD

ISFUGL (*Alcedo atthis*)

1 sås d. 18.10.1969 ved pumpestationen ved Attrup syd for Brovst i Vendsyssel.

N. E. KORSBÆK NIELSEN

ENKELTBEEKKASIN (*Limnocyptes minimus*)

15.8.1968 iagttoges en Enkeltbekkasin (tidlig trækæst?) på Rømø mellem Lakolk og Mølby.

PETER CARSTENS

HVIDVINGET KORSNÆB (*Loxia leucoptera*)

3 Hvidvingede Korsnæb* iagttoges 19.2.1967 i fyrreplantagen umiddelbart syd for Fornæs Fyr. Det drejede sig om 1 ♂ og 2 ♀/juv.; der var betydelig forskel på stribningen af de to sidste, så det er muligt, at det har drejet sig om 1 ad. ♀ + 1 juv. F. LUND HENRIKSEN K. PEDERSEN

ENGSNARRE (*Crex crex*)

Engsnarren blev hørt flere gange i Råbjerg Mose i foråret 1969. En aften høretes to hanner samtidigt. D. 14. juli blev et kuld kyllinger (7-8 stk.) fundet, da man hos HARRY JENSEN, Blæsbjerg, var i færd med at slå hø i udkanten af mosen. Den gamle fugl blev set i umiddelbar nærhed af kyllingerne, der på dette tidspunkt var nogle få dage gamle.

Engsnarren er også iagttaget i Jelstrup mellem Hjørring og Løkken i foråret 1968. I dette område

Mindst 2 Hvidvingede Korsnæb* (1 ad ♀ + 1 juv.) sås i perioden 15.-20.12.1967 i nogle lærketræsbevoksninger imellem etageejendomme i Lyngby nord for København. De færdedes i flok med ca. 40 Små Korsnæb (*Loxia curvirostra*). I flokken sås også ved 2 lejligheder Stor Korsnæb (*Loxia pityopsittacus*), nemlig henholdsvis 2 fugle, 1 ♂ + 1 juv. og 1 juv. J. B. BRUUN

Anmeldelser

HELMUT BANDORF: Der Zwergtaucher. Die neue Brehm-Bücherei 430. (204 p., 77 ill.). - A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 16,80.

Bogen, en videreførelse af et eksamensarbejde fra Würzburg, er en særdeles grundig fremstilling af forf.s undersøgelser over den Lille Lappedykker. Efter de sædvanlige kapitler om systematik og feltkendetegn omtales fældning, bevægelser, fjerpleje, adfærdforhold, stemme (med spektrogram), døgnrytme under forskellige vejrforhold, zoogeografi, biotop, bestandstæthed og ernæring. Derefter behandles yngleforholdene på godt 100 sider. Parringsadfærd og revirforsvar beskrives indgående. Arten er strengt monogam, og hvis flere par ruger i et mindre vand, foregår »kolonidannelsen« vist efter nogenlunde samme principper som mellem godt vinterfodrede villasolorter. Der er meget omhyggelige iagttagelser af ungerne fra klækningen, til de har nået en alder af 85 dage. I de første 18 dage var der daglig kontrol, og i de næste 18 dage førtes 16 kontroller; herefter kun-

ne der gå én eller et par dage mellem besøgene. Trækforholdene omtales udførligt; bl. a. nævnes 3 danske individer, der er genfundet i henholdsvis England, Holland og Nordvesttyskland. Til slut findes afsnit om fjender og dødsårsager, levetid, som hos én af 280 ringfugle var 12 år, og en litteraturliste på 11 tæt trykte sider. LØPP.

KAREL HUDEC & JAN ROTH: Die Graugans. Die neue Brehm-Bücherei 429. (148 p., 1 farvetavle af næb, 107 tekstfigurer, hvoraf 80 fotografier, resten stregtegninger og kort). - A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 13,00.

En udmærket fremstilling af Grågäsen, resultat af et tjekkisk-hollandsk samarbejde. Begge forf. har taget sig af udbredelse og træk, Hudec alene af resten, så den væsentligste indsats er nok hans. I Danmark er Grågäsen næppe, som anført et sted i bogen, »den bedst kendte større fugl«. Den vækker altid opmærksomhed her, og de i yngletiden

utroligt tillidsfulde vildfugle på Utterslev Moses græsplæner er gode objekter for udenlandske gæste, der har kort tid til deres rådighed.

Bogen starter med systematik, nomenklatur og beskrivelse, fældning, mål og feltkendetegn. Derefter følger omtaler af biotop, udbredelse og trækforhold. I et kapitel om »egenskaber« tydes en lang række lyde og bevægelser, og herefter behandles føde, ynglebiologi, alder og dødelighed samt forhold til mennesket, herunder tæmning, jagt, skadevirkning og fredning. En fyldig litteraturliste afslutter bogen, der endvidere har en række udmærkede tegninger, og blandt fotografierne findes fortrinlige optagelser, hvoraf ref. især finder anledning til at nævne et af en flyvende gås med ryggen nedad. I sin tid skal BENGT BERG have anset en lignende optagelse for sin bedste; U. LINDSTRÖM har gjort ham kunsten efter. LØPP.

DIETER LUTHER: Die ausgestorbenen Vögel der Welt. Die neue Brehm-Bücherie 424. (208 p., 42 ill., samlet på 16 sider). — A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 14,80.

Før omtalerne af de enkelte grupper og former nævnes årsagerne til de forskellige fugles forsvinden, bl. a. menneskets indflydelse på dette felt. Fremstillingen henvender sig først og fremmest til tyske brugere, idet de hidtidige samleværker om dette emne har været engelsksprogede; men også andre kan have stort udbytte af dette grundige arbejde. Forf. gør forholdsvis lidt ud af dronerne og nævner kun moærne kort: disse to grupper er behandlet tidligere i Brehm-serien (cf. Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 1961, 55:233; 1965, 58:144). De øvrige uddøde fugle omtales på overskuelig og fyldestgørende måde. Ved hver art eller underart nævnes først tidspunkter for og sandsynlige årsager til, at den forsvandt; derefter følger omtale af udbredelsesforhold, udseende, adfærd, hvis det er kendt, og museumseksemplars placering, først og fremmest inden for det tyske sprogområde, men også udenfor. Billederne er dels reproduktioner efter andre værker, dels fotografier af ofte mere eller mindre elendigst stoppede eksemplarer, der ifølge sagens natur bliver opbevaret og vogtet som uerstattelige klenodier. Forf. tager ingen chancer i sit materialevalg, nok ihukommende bl. a. Takahe'ens mirakuløse opdukken på Ny Zealands Sydø, efter at arten havde været anset uddød i et halvt århundrede. Denne sensationsfugl nævnes ikke, og det samme gælder Eskimospoven. Elfenbensnæbbet Spætte omtales kun i forbindelse med Karolineparkitten, hvis sidst kendte individ afgik ved døden i den zoologiske have i Cincinatti, kort tid efter og »biografisk« komplet

overskygget af Martha, den sidste Vandredue, som døde samme sted 1 september 1914 kl. 13. Bag i bogen findes tabeller, der viser procenttal for arte inden for de forskellige familier, som er forsvundet efter 1600, endvidere former, der kun er kendt fra knoglefund, samt hypotetiske former, som er navngivet efter ekspeditionsberetninger o. lign. men uden eller med ufyldstgørende materiale som grundlag. LØPP.

Danmarks Natur (Redaktion: A. NØRREVANG & T. MEYER). Bind 1-7 à ca. 500 sider, mange sort-hvide fotografier, tegninger, kort, diagrammer og en del farveplancher. - Politikens Forlag, København 1967-1970. Pris pr. bind: 52,85 kr.

Danmarks Natur er et omfattende emne, og det kan derfor ikke undre, at »Politikens Forlag« har disponeret med 12 bind à 4-500 sider (det sidste dog et registerbind) for at få det dækket. Til nu (maj 1970) er der udkommet 7 bind. De to første dækker generelle emner som landskabernes og naturens udvikling op til i dag, klima og levevilkår. De næste 5 bind dækker hver sin specielle landskabstypes natur (bind om havet, om kyst, klit og marsk, om de ferske vande, om skovene og om hede, overdrev og eng).

Med det omfattende emne er det klart, at forlaget har allieret sig med en række fagfolk, der har skrevet de enkelte afsnit. Havets fugleliv er behandlet af L. FERDINAND, kystlandets (herunder strandengens) af H. LIND, de ferskes vandes af F. W. BRÆSTRUP, skovenes af J. & M. FOG og hedens af E. TORP PEDERSEN. Generelle afsnit om territorier, signaler, camouflage og træk, med eksempler overvejende hentet fra fuglene, er skrevet af F. W. BRÆSTRUP.

I fugleafsnittene er teksten i det væsentlige en gennemgang af de arter, der karakteriserer landskabstyperne, specielt ynglefuglene. Der er dog også mere generelle omtaler af de tilpasninger, som livet i en bestemt landskabstype kræver af fuglene. Dette gælder i særlig grad LINDS afsnit om kystfuglene. Denne landskabstype er præget af lav bevoksning, hvilket gør fuglene synlige på lang afstand, og det at undgå rovdyr, hvad enten det gælder flyvende (krager, måger) eller firbenede rovdyr (ræve f. eks.), er et særligt problem. Dette kan groft set klares på to måder: enten kan fuglene yngle spredt over et stort område, hvorved rovdyrene kun finder en lille del af rederne, eller fuglene kan ruge på holme, hvor de firbenede rovdyr ingen adgang har. LIND inddeler ligefrem strandengene i fastlandstypen (hvor spredt ynglende vadefugle dominerer) og ø-typen (hvor måge- og ternekolonier dominerer). Beskri-

velsen af disse forhold og af mange andre tilpasninger er spændende læsning, særligt fordi det hele tiden står klart for læseren, hvorfor fuglene har netop den bestemte adfærd i den bestemte situation.

Det nævnte afsnit er det længste af fugleleafsnittene (c. 100 sider); de andre er væsentligt kortere. Det er derfor klart, at man som ornitholog ikke skal købe værket for specielt at læse fugleleafsnittene, det er de for kortfattede til i forhold til længden af hele værket. Flere af arterne nævnes kun meget kort. Alligevel mener jeg, at værket bør læses af mange ornithologer. Først og fremmest fordi værket lægger vægt på sammenhængen i dyre- og planteliv, fuglenes afhængighed af de rigtige fødeemner og sikre ynglepladser. Hvad lever Strandskaden af? Hvordan åbner den en musling? Hvorfor yngler Stenvenderen kun på så få af de danske strandenge? Spørgsmålene er utallige og svarene kan kun gives af den, der kender jordbundsforhold, planterne og de lavere dyr.

Der er jo noget mærkeligt i, at man som ornitholog kan sidde på en pynt og vente på det rovfugletræk, der aldrig kommer, og måske gå skuffet hjem, i stedet for at kigge på de fugle, der faktisk er – for nogle er der altid – og se hvad de laver. Hvad laver Hættemågen? Pudser den sig, eller søger den føde? Spiser den slikkrebs eller børsteorme eller fanger den insekter i luften? Eller lade fuglene helt ligge og kigge på insekterne – læs bare E. BRO LARSENS afsnit om insekterne på stranden – der er nok at kigge på og ingen grund til at fortvivle, fordi rovfuglene ikke dukker op.

Økologi er læren om dyrenes forhold til deres levevilkår, og man kan sige, at »Danmarks Natur« ved sin disposition er lagt økologisk an. Ved at dele værket op efter landskabstyper lægger man vægt på sammenhængen mellem de forskellige naturforhold: geografien, geologien, klimaet, plantelivet og dyrelivet. Man kunne have valgt andre dispositioner, f. eks. en geografisk (Bornholm, Sjælland etc.) eller en efter naturemne (geologi, dyregrupper etc.), men jeg tror værket ville have virket langt mindre inspirerende med sådanne dispositioner. Mangelen ved den valgte disposition er, at det kan være svært at finde noget om f. eks. en bestemt dyreart. Skal man læse om Sanglærken i bindet om kyst, klit og marsk, i det om hede, overdrev og eng eller i det om agerlandet? Det er derfor en mangel, at registerbindet kommer til sidst, men det kunne vel rent praktisk næppe arrangeres anderledes.

Da økologien måske er den gren indenfor zoologien og dermed også indenfor ornithologien, der vil få den største udvikling i de kommende år, er det godt, at det er nu, vi får dette værk, der

kan tjene som introduktion til de mange aspekter af økologien. Fremhæves skal C. OVERGAARD NIELSENS afsnit om økologi i almindelighed; det er klart og indholdsrigt.

Der er mange små sort-hvide fotografier og skematisk figur til at anskueliggøre teksten med. Dette formål opfylder de fleste udmærket, selv om f. eks. et lille fotografi, som fig. 177, bind 6, forestillende en frodig urteflora ikke siger mig ret meget. Det er for småt, og de manglende farver gør det umuligt at skelne de planter, der er nævnt i teksten. En del farvefotos (de fleste smukt trykt) smykker teksten.

»Danmarks Natur« er altså ikke værket til at bestemme dyr, planter eller sten efter, men det kan næppe heller betegnes som nogen mangel, med det væld af håndbøger til dette formål, som findes i dag. »Danmarks Natur« er et værk, der skal læses i, både før man tager på tur, og når man kommer hjem. Det være hermed anbefalet.

JAN DYCK

RUDOLF PIECHOCKI: Der Turmfalke, seine Biologie und Bedeutung für die biologische Schädlingsbekämpfung. 3. erweiterte Aufl. (88 pp., 43 ill.). – Die neue Brehm-Bücherei 116. A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: M 6,60.

I de tidligere udgaver af denne udmærkede bog (Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 1954, 48:247 og 1960, 54:67) er sidetallene henholdsvis 56 og 71, antallet af tekstfigurer 21 og 27. I et efterskrift beklager forf., at han har måttet se bort fra mange interessante detaljer af pladshensyn. Der er kommet meget nyt frem i de senere år; men brugeren kan regne med, at alt væsentligt er kommet med i 3. udgave. Litteraturlisten var 1/2 side i 1. udgave, 1 1/2 side i 2. og 3 1/2 i 3. udgave, der endvidere er forsynet med et sagregister, hvad forgængerne ikke har. Bogens grundplan er dog ret uændret. De enkelte kapitler omhandler navn, geografisk variation, udbredelse og biotop, kendetegn, ernærings- og ynglebiologi, trækforhold, bestandsanalyse, alder, dødsårsager og sygdomme.

LØPP.

VICTOR C. LEWIS: Bird Sounds in close-up. – Mørks Musikforlag. Pris ca. 24 kr.

Mørks Musikforlag har bragt en stor 30 cm plade med fuglestemmer til det danske marked – en plade der i al fald udmærker sig ved en ting: den er billig. Pladen rummer 40 arter, der er opstillet efter biotoper. Man hører 10 fra hus og have, 10 fra det åbne land, 12 fra skov og krat og 8 ho-

vedsagelig fra vandområder. Teknisk er pladen rigtig god, og den kunne have været en tiltalende sag, hvis den havde haft et sigte.

Vil man lave en plade med 40 arter, kunne man tænke sig, at man havde begynderen indenfor fuglestemer i tankerne – eller måske den mere trænede ornitolog. Men at forsøge med 40 arter at dække begge parter ind, virker som en manglende holdning til sagen. Begynderen ville vel egentlig være godt hjulpet med 40 relevante arter, men for ham vil det virke meningsløst at bringe blot én måge (Hættemåge), at ofre to bånd på unger af Grønspætte og Stor Flagspætte, og at sjældne arter (også i England) som Provencensanger og Gærdeværting har vundet indpas. De to sidste, samt f. eks. Lærkefalk og Isfugl, vil kunne tilfredsstille den trænede ornitolog, men ikke ret mange af de resterende arter.

Med pladen følger en lang, lidet overskuelig vejledning og indføring i pladen. Desværre ved denne heller ikke, hvad ben den skal stå på. Der meddeles lidt biologiske data hist og gøres nogle forsøg på stemmekarakteristik her, men ingen af delene bliver rigtig til noget. Den danske udgiver har ladet foretage en oversættelse af dele af vejledningen. Der forekommer nogle oversættelsesfejl – bl. a. er den omtalte »Nattergal« en Sydlig Nattergal. Man synes nok, oversætteren kunne have bearbejdet forlægget så meget efter danske forhold, at omtalen af arternes forekomst havde gyldighed for Danmark, og ikke blot var en ren gengivelse af tilstandene i England. Det kan da ikke på dette sted siges at have særlig relevans at få at vide, at Misteldrossel, Sangdrossel og Hedelærke er standfugle i England og intet nævne om fuglenes trækforhold i Danmark.

Når denne »blandede landhandel« alligevel nok vil tiltale nogen, skyldes det sikkert prisen, samt at pladen trods alt bringer et par værdifulde serier: Solsort, Sang- og Misteldrossel plus Siv-, Rør- og Kæranger. BENNY GÉNSBØL

WOLFGANG MAKATSCH: Der Kranich. 2.udg. Die neue Brehm-Bücherei 229. (132 p., 88 ill., hvoraf 15 kort). – A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 10,20.

Sidetallet i denne udmærkede monografi er øget med 18 (cf. Dansk Ornith. Foren Tidsskr. 1959, 53:249), og papiret er meget bedre end i 1. udgave. Den fyldigst behandlede trane er selvsagt vor art, og fremstillingen er gennemillustreret, hvilket næppe undrer den, der kender forf.s hustru, fru ILSE M., som fuglefotograf; glimrende bidrag er også ydet af ARTHUR CHRISTIANSEN. På ca. 40 sider beskæftiger forf. sig med de øvrige tranearter i Verden, og bag i bogen findes en for-

tegnelse over frimærker med tranemotiver samt en god bibliografi. LØRR.

WOLFGANG FISCHER: Die Seeadler. 2. udg. Die neue Brehm-Bücherei 221. (146 p., 65 ill., hvoraf 10 kort). – A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 9,50.

1. udgave af denne meget læseværdige bog, fra 1959, synes ikke at have været anmeldt i Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. Den ny udgave er øget med nogle få sider, et par fotografier og 9 kort. Efter forordet følger et par almene afsnit om feltkendetegn, stemme og fældning; de skal gælde hele slægten, som er repræsenteret i alle verdensdele med undtagelse af Sydamerika. Vor Havørn får selvsagt en langt fyldigere omtale end de øvrige former. Forf. har haft forbindelse med utallige havørnekendere, og han citerer et bredt udsnit af litteraturen. De forskellige kapitler drejer sig om udbredelse og biotoper, yngleforhold, ernæring, fjender og vandringer. Om forekomst i Danmark siger han, at der var ca. 50 ynglepar omkring 1880; det er nok en kende for mange. En bemærkning i nutid om politibevogtning af den sjællandske rede i 1950'erne står formentlig uforandret fra 1. udgave.

De øvrige havørnarter får alle en rimelig afpasset tekst, og der er tegninger eller fotografier af dem alle; af de sidste stammer størsteparten fra Berlin-Friedrichsfelde Tierpark, hvor forf. er ansat. Man får mange interessante oplysninger om de forskellige arter, dog må der være indløbet en fejl i en bytteliste fra Aleuterne, hvor Hvidhovedet Havørn får tilskrevet 13 *Fratercula corniculata* og 10 *F. arctica*; vor Lunde findes ikke i Stillehavet. Sammen med Stellers Havørn, slægtens største art, fra de sovjetrussiske stillehavs-egne nævnes den mystiske Sorte Havørn fra Korea, som forf. ikke kender autentiske beretninger om fra nyere tid, og som muligvis er uddød; et ca. 60 år gammelt fotografi af en fangenskabsfugl er vist. Bag i bogen findes nogle småkapitler om fredning og forfølgelse, fangenskabsforhold og heraldik. LØRR.

CLIVE A. EDWARDS: C R C [Chemical Rubber Co.] Persistent Pesticides in the Environment. (78 p., 4 diagrammer, 24 tabeller). – Butterworths, London 1970. Pris ikke opgivet.

Forf., der arbejder på Rothamsted Experimental Station i Hertfordshire, har her givet en fortrinlig oversigt over dette aktuelle emne; den er et særtryk fra »C R C Critical Reviews in Environ-

mental Control«. Hans fremstilling er noget mere optimistisk end f. eks. RACHEL CARSON's i »Det tavse forår«; men der er nok grund til alligevel at være på vagt over for ukontrolleret anvendelse af klorerede kulbrinter og andre giftige sprøjtemidler, specielt dem, der nedbrydes langsomt i naturen, og som i første omgang har mindre løjnefaldende virkning på det højere dyreliv incl. mennesket.

Hovedteksten er inddelt i 3 afsnit om henholdsvis pesticidforekomst i jord, luft og vand i »biota« [= levende dyr og planter samt fødemidler]; endelig behandles muligheder for kontrol med sprøjtemidlenes anvendelse. I et appendix omtales bl. a. lovgivning på dette område i U.S.A., Kanada, Storbritanien, Sverige, Danmark, Norge og Italien; endvidere nævnes her forskellige dyregrupper, hvor resistens har udviklet sig. Af 91 arter med kendte DDT-resistente stammer var 73 insekter, deraf 44 tovingede og 14 sommerfugle. I et oversigtsskema i bogens indledning angives fundne værdier af DDT i mg pr. kg i f. eks. ferskvand som 1:100.000, men 2 i landbrugsjord, 6 i mennesket og 10 i rovfugle. Andre steder i bogen findes skemaer med mere specificerede angivelser af pesticidindhold i forskellige dyr. En del af disse tal viser nogen spredning, hvilket næppe kan undre, da de er hentet fra talrige kilder; men under alle omstændigheder ligger værdierne højt for hejrerne, rovfugle og ugler. En bibliografi på 13 sider har et meget stort antal vigtige engelsksprogede afhandlinger. LØPP.

ERIC HOSKING: *An Eye for a Bird. The autobiography of a bird photographer.* Forord af HHR The Prince PHILIP. Indledning m. v. af FRANK W. LANE. (302 p., 5 farvetavler, hvoraf 4 dobbelte, 32 dobbelte sorttavler, 4 tekstfigurer). – Hutchinson & Co. London 1970. Pris: 65 sh.

For den uindviede kan bogens titel virke lidt dramatisk; men den er langt mere tragisk, for en mørk nat i midten af maj 1937 perforerede en Natugle den 27-årige HOSKING's venstre øje, som måtte fjernes 2 uger senere. Han havde al grund til at føle sin godt påbegyndte karriere som professionel fuglefotograf truet; men han klarede sig, og i dag står han nok som sit områdes førende i Europa for ikke at sige i Verden. Han er nu og da spurgt om et tal for sine optagelser, og maj 1969 gjorde han status. Det blev til 113.000 i sort-hvidt, 37.000 i farver og 16 km film, foruden hvad han har kasseret som uegnet til reproduktion.

Efter forord og indledning følger et par kapitler om forf.s barndom og udvikling, til han 1939

rejste på bryllupsrejse til skotske kongeørneter-ræner med fru DOROTHY, der ikke lod sig afskrække, og som livet igennem har holdt sammen på hjem og børn, mens manden sad i fotoskjul eller mørkekammer, og mens han vinteren igennem var på foredragsrejser. Han begyndte som professionel foredragsholder 1931, og han holdt ud i 32 år; så syntes han, at det kunne være nok. Oprindelig synes HOSKING at have regnet med, at der var tilstrækkeligt at bestille på den side af Kanalen, hvor han nu engang hørte til, hvor han talte sproget, og hvor han kunne få sin te kl. 5 p.m. Han var 42, da nysgerrigheden tog overhånd og fik ham til at forsøge højrekørsel på de hollandske landeveje for at se på Klyder, Brushøns og Sortterner. 1956 var han i Spanien, og 1958 arbejdede han en del i Finland, som han besøgte i forbindelse med ornithologkongressen det år; men han lod bilen stå i England, selv om han dengang kunne have sluppet af gennem Sverige. Siden har han været på GUY-MOUNTFORT-ekspeditionerne til Donau-egnene, Jordan og Pakistan, og han har været i Afrika og på en LINDBLAD-tur til Galapagos. Bogen er interessant, fornøjelig og hyggelig læsning om tildragelser fra rejser og hjemland, og der står adskilligt om linser og sindrige stativer og fotoskjul rundt om i teksten. Et sted i bogen beklager forf. sig lidt over, at anmeldere kan være tilbøjelige til at koncentrere sig om den trykte tekst og til at tage lettere på det fotografiske materiale. Ref. ser ingen anledning til her at skrive om HOSKING's fotografier, hvad alverdens ornithologer véd i forvejen. LØPP.

LARS SVENSSON: *Identification Guide to European Passerines.* (152 pp.). – Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm 1970. Pris: sv. kr. 16,80.

Denne lille bog henvender sig i første række til ringmærkere og vel at mærke ringmærkere med et solidt kendskab til artskenedetegn. Kun for enkelte af de 177 omhandlede arters vedkommende er der givet artskenedetegn. Bogen er en guldgrube for den, der vil lære noget om køns- og alderskenedetegn hos Europas spurvfugle. Ganske vidst er der tidligere udgivet dupliserede oversigter og trykte småbøger om disse emner, men her foreligger for første gang oplysninger om alle Europas spurvfugle, og vel at mærke oplysninger, der er efterprøvet i forbindelse med ringmærkningsarbejdet. Teksten er kortfattet, præcis og skematisk opstillet. Stregtegninger i rigt mål supplerer teksten, hvor det er nødvendigt.

Indledningsvis anvendes 23 af bogens 152 sider til omtale af vingeformler, hovedtegning, fældning, fældning og almene alders- og kønskende-

tegn. Det gælder måske i højere grad for denne bog end for så mange andre, at man ikke bør anvende bogen, før man nøje har sat sig ind i disse indledende kapitler.

I al væsentlighed er det LARS SVENSSON's egen store praktiske erfaring med ringmærkning, der ligger til grund for teksten, men han har ikke forsømt at indhente gode råd fra andre erfarne ringmærkere.

Som nævnt er bogen især beregnet for den arbejdende ringmærker, og i den forbindelse er det værd at gøre opmærksom på bogens uhyre praktiske format: 10×18 cm, det solide vandfaste papir (tager ikke skade af fugleklatte!) og den praktiske opstilling af tekst og figurer. Bogen vil imidlertid utvivlsomt også finde anvendelse hos museumsfolk, der arbejder med skindsamlinger.

Gennem årene har der været flere forløbere for denne bog, og de forskellige kriterier for køn og alder hos visse arter har vekslet uhyggeligt. Den, der ikke selv har ringmærket store serier af f. eks. Broget Fluesnapper, forestiller sig vist næppe, at det reelt ikke er muligt at kønsbestemme en Broget Fluesnapper om efteråret, selv når man har den i hånden. Selv om foråret kan mange ikke kønsbestemmes! SVENSSON har også manet køns- eller alderskendetegn for arter som blåmejse og grønirisk i jorden.

At denne lille, men helt uundværlige bog afsluttes med en fornuftig litteraturfortegnelse, og iøvrigt anvender de af *European Committee for Bird Ringing (Euring)* vedtagne aldersbetegnelser skal blot nævnes for en fuldstændigheds skyld.

NIELS OTTO PREUSS

GÜNTHER A. J. SCHMIDT: Neues Verzeichnis der Vögel Schleswig-Holsteins und seiner Nachbargebiete. Schriftenreihe der Vogelkundlichen Arbeitsgruppe in Schleswig-Holstein (1968) 1. (116 p.). – Colmorgen & Co., Kiel-Ellerbek 1970. Pris ikke opgivet.

Efter en indledning på 7 sider og en bibliografi på 4 sider følger 101 sider, hvor alle fugle, der har interesse for slesvigholstenske ornithologer er registreret i systematisk rækkefølge. Læseren kan overraskes, hvis han går løs på dette afsnit uden at tage hensyn til indledningen; men ved studium af denne klare begreberne. Naboområderne omfatter hele Nordtyskland fra den hollandske grænse til Oder, og de strækker sig til Sydnorge og Mellemsverige. Ved de forskellige arter nævnes foruden de gængse videnskabelige og tyske betegnelser en del synonyme og adskillige populære navne. Endvidere angives forekomst og fore-

komstmuligheder i Slesvig-Holsten samt i en særlig linie og oftest med enkelte navneord, forhold, som bogens brugere især bør være opmærksomme på. Dette indslag er nok vel gennemtænkt.

Der er registreret 397 fuglearter fra Slesvig-Holsten incl. Helgoland; men denne liste har 461 numre, og tallet kunne have været højere endnu. Således er 6 arter (2 Rørdrummer, 2 Braksvæler og 2 Pelikaner) slået sammen til 3. Hvidhovedet And angives bl. a. som »einmal fraglich in Dänemark«; set fra Kiel er dette forkert, idet hjemstedet for denne 150 år gamle skrøne er det sydlige Sydslesvig. Omtale af trækbevægelser hos så udprægede standfugle som Sumpmejsen, Fyrremejsen, Topmejsen og Spætmejsen lyder mærkeligt, og for den sidstes vedkommende viser navnene, at invasion fra Lolland og Langeland anses for mulig; det bliver næppe bevist. Bogen skal nok blive brugt af de slesvigholstenske feltornithologer; den er et godt arbejdsredskab. LØPP.

EGON SCHMIDT: Das Blaukehlchen (*Luscinia svecica*). (72 pp., 40 ill.). – Die neue Brehm-Bücherei 426. A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 5,60.

Det er velgørende at få denne bog om Blåhalsen, der ikke er skrevet af en skandinav, men af en ungare, i hånden. Blandt billederne findes adskillige optagelser fra Lappland, af SWANBERG, JOHANSSON, CURRY-LINDAHL og PEIPONEN; her får man også adskilligt at vide fra andre egne, og man får arten placeret som den steppefugl, den nok oprindelig er. Blåhalsene løber om benene på turisterne uden for turisthotellerne i de skandinaviske fjeldegne, for der finder de det fugtige, stæppelignende landskab med lidt krat, som passer dem. I Ungarn yngler de i terræn, som ligner det, vi her i landet ville kunne sparke Rørsurve, Engpibere og eventuelt Sivsangere op i, og de kan ruge i stakke af høstede tagrør. Det er også værd at få henledt opmærksomheden på, at der er faste bestande af Sydlig Blåhals i en smal zone ved Biskayabugten og i de spanske bjergene, hvor fuglene holder til i fjeldheder med katteskæg og den lille pyrenæiske gyvel som karakterplanter. – Efter et par kapitler om nattergaleslægten i almindelighed og Blåhalsen i særdeleshed omtales denne arts udbredelse og økologi. Derefter følger ynglebiologien, hvor også finske ethologiske studier refereres. Endvidere behandles trækforhold, føde, fjender og parasiter, og til slut findes et afsnit om Blåhalsen i fangenskab, hvor forf. har høstet nogen erfaring. LØPP.

MIHCÁLY ENDES: Die Kurzzeihenlerche (*Callandrella brachydactyla* Leisler). (103 pp.,

97 ill.). – Die neue Brehm-Bücherei 422. A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 8,90.

Det fremgår allerede af titlen, at forf. tager afstand fra sammenfatning af de palæarktiske fugle, som LEISLER (1814) kaldte *Alauda brachydactyla*, med de sydafrikanske fugle, der blev beskrevet 25 år tidligere af GMELIN som *Alauda cinerea*; den Korttåede Lærke har oftest det sidste artsnavn i nutidig litteratur. Forf. gør rede for sit standpunkt i kap. 2, hvor han bl. a. henviser til, at de to grupper er adskilt ved en bred zone i Afrika. Dette er nok ikke tilstrækkeligt til at hævde deres selvstændige artstatus; men ENDES har lov til at kalde sine Korttåede Lærker på den ungarske steppe for *Calandrella brachydactyla hungarica* (HORVATH 1956) i stedet for *C. cinerea hungarica*. LEILSEK's gamle skrivfejl »-tila« er heldigvis rettet. Om teksten kan der vist i det hele taget kun siges pæne ting. Bogen handler om en fugleart, som kun få danske ornithologer kender noget videre til. I de forskellige afsnit bliver der gjort rede for udbredelse, med speciel omtale af Ungarn, biotop, føde, fjender, ynglebiologi og trækforhold. Arbejdet er gennemillustreret med instruktive tegninger og fotografier. De sidste er ikke alle lige gode; men ca. 65 er forf.s egne optagelser, og de viser, at han har gjort noget ved studiet af sit emne. LØPP.

ALFRED HILPRECHT: Höckerschwan, Singeschwan, Zwergschwan. 2. udg. Die neue Brehm-Bücherei 177. (184 p., 84 ill.). – A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1970. Pris: DM 12,00.

Sidetal og billedmateriale er øget med henholdsvis 33 og 29 i forhold til 1. udgave (Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 1956, 50:344). Tekst og illustrationer giver fortrinlige oplysninger om vore tre svanearter. I de enkelte kapitler behandles svanen i folketro, udbredelse, mål og fjerdragt, ethologi, ynglebiologi, føde og trækforhold. I særlige afsnit omtales nogle abnormiteter og en række kunstigt etablerede bestande af betydelig størrelse. Bag i bogen findes en god litteraturfortegnelse, men intet sagsregister. LØPP.

Die Vögel des Bodenseegebietes. Bearbeitet von HARALD JACOBY, GERHARD KNÖTZSCH & SIEGFRIED SCHUSTER. Der Ornithologische Beobachter 67: Beiheft. (260 p., 8 dobbelte sorttavler, 27 tekstfigurer, hovedsagelig

kort). – Ala/Schweizerische Gesellschaft für Vogelkunde und Vogelschutz, Winterthur 1970. Pris: S.fr. 23,50.

Grundlaget for denne bog er skabt gennem godt samarbejde mellem ornithologer i de 3 lande, Bodensøen tilhører. Svejtserne er udgivere, og her har Urs GLUTZ VON BLOTZHEIM, der har skrevet forordet, og A. SCHIFFERLI nok gjort deres indsats. De 3 bearbejdere er tyske ligesom de fleste meddelere; men en svejtsisk perlekæde af iagttagelsesstationer langs Bodensøens sydkyst har også ydet deres bidrag. Fra Østrig, som kontrollerer et mindre, men til gengæld meget vigtigt areal med Rhindeltaet i områdets sydlige del, har V. BLUM skrevet om en del fugle.

Teksten er opdelt i en almindelig og en speciel del. I den første, som er på 36 sider, omtales topografi, bestandsvingninger, træk, vigtige iagttagelsesområder, naturværn og jagt; endelig findes et historisk afsnit af R. KUHK. Den specielle del, hvor de enkelte arter behandles i systematisk rækkefølge, har 193 sider tekst, hvoraf hovedparten skyldes bearbejderne; men talrige artikler er skrevet af andre, som utvivlsomt er opfordret til at følge et nogenlunde fast skema. En og anden uensartethed har dog ikke kunnet undgås, og spætterne synes nærmest at være »tabt på gulvet«. Disse bagateller betyder dog mindre eller intet for helheden. De fugle, der virkelig har interesse for Bodensøen, er omtalt fyldestgørende med angivelser af forekomst, bestandsanalyse, svingninger og yngledata samt »spørgsmål« i tilfælde, hvor yderligere undersøgelser tiltrænges. Man er fri for overflødige beskrivelser og almenbiologiske redegørelser, som kan søges andre steder. Det er en bog for ornithologer, som ønsker specialviden om dette område, Mellemeuropas store samlingsplads for bl. a. fældende Rødhovedede Ænder. Som afslutning findes en god bibliografi og en artliste med sidehenvisninger og signaturer for lokal status. LØPP.

C.W. MACHWORTH-PRAED & C.H.B. GRANT: Birds of West Central and Western Africa. African Handbook of Birds, ser. 3:1. (671 pp., 46 farvetavler, talrige kortskitser og fugletegninger som vignetter.) – Longman, London 1970. Pris: 120 sh.

Ifølge oplysninger fra forf. (= MACHWORTH-PRAED, idet GRANT døde 1958) begyndte arbejdet med denne bog 1956; men de systematiske undersøgelser i forbindelse hermed går tilbage til 1933. De er foretaget med henblik på hele rækken, nemlig 3×2 bind om fuglefaunaen i hen-

holdsvis Østafrika (1952–1955), Sydafrika (1962–1963; Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 57:77 og 58:143) og nu Vestafrika. Det foreliggende bind slutter sig smukt til sine forgængere; det omfatter alle andre grupper end spurvefugle og lærker i områderne fra Congo i syd til Mauritanien–Mali–Niger–Tchad eller, om man vil, Saharas centrale egne i nord, idet afgrænsningen ikke følger de nuværende politiske skel. Den nordlige del af Afrika, som hører til den palæarktiske region, vil ikke blive behandlet i denne række, som helt og holdent er beregnet til studier af den

ætiopiske regions fuglefauna. Ser. 3:1 er en tortrinlig opslagsbog med korte og klare beskrivelser og udbredelseskort samt omtaler af levevis, yngleforhold, føde og stemme, og hvis den pågældende form ikke findes afbildet blandt farvetavlernes utallige figurer, kan man vente en tegning af den i margenen sammen med udbredelseskortene. Som dansk kan man glæde sig over, at der blandt fuglebillederne ikke findes helt få reproduktioner af HENRIK GRØNVOLD's arbejder (cf. Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 1940, 34:56).

LØPP.